

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У
БЕОГРАДУ ОДЕЉЕЊУ ЗА ПСИХОЛОГИЈУ

Извештај комисије за оцену и одбрану докторске дисертације

На седници Наставно-научног већа Филозофског факултета Универзитета у Београду одржаној 31.10.2024. године именована је комисија за оцену докторске дисертације кандидата Антонија Б. Јојића са насловом “НАДОЛАЗЕЋЕ ОДРАСЛО ДОБА У СРБИЈИ: УЛОГА ИДЕНТИТЕТА, АУТОНОМИЈЕ И ЛОКУСА КОНТРОЛЕ”. Комисија је прегледала докторску дисертацију и о њој подноси следећи

ИЗВЕШТАЈ

Основни подаци о кандидату

Антоније Б. Јојић је рођен 17.04.1993.године у Београду, где је завршио основну школу и Трећу београдску гимназију. Основне студије психологије је завршио 2016. године на Факултету за медије и комуникације Универзитета Сингидунум са просечном оценом 9.22. Мастер студије из области клиничке психологије и психотерапије је завршио 2018. године на Факултету за медије и комуникације Универзитета Сингидунум са просечном оценом 9.86, одбравивши рад на тему ”Локус контроле и страх од смрти”. Од 2019. године је студент докторских студија психологије на Филозофском факултету Универзитета у Београду, под менторством проф. др Ксеније Крстић (просечна оцена током студија 9.5). На седници Универзитетског Већа научних области друштвено-хуманистичких наука одржаној 25. 01. 2022. одобрен је и предлог теме докторске дисертације под називом “*Надолазеће одрасло доба у Србији: улога идентитета, аутономије и локуса контроле*”. У оквиру припреме за рад на докторској дисертацији, у ко-ауторству са менторком проф. др Ксенијом Крстић, објавио је рад на тему специфичности периода надолазећег одраслог доба у Србији (Јојић, А. и Krstić, K. (2024). *Između adolescencije i odraslosti: karakteristike nadolazećeg odraslog doba u Srbiji, Psihološka istraživanja*, 27(2), DOI 10.5937/psistra27-49677). Едукант је Друштва психоаналитичких психотерапеута Србије од децембра 2019. године. Запослен је као клинички психолог у Болници за психијатрију КБЦ ”Звездара” од марта 2022. године, након приправничког и волонтерског стажа у истој установи.

Основни подаци о дисертацији

Рукопис докторске дисертације са насловом *Надолазеће одрасло доба у Србији: улога идентитета, аутономије и локуса контроле* садржи укупно 58 страна, без прилога. Рад је писан на српском језику, штампан је на папиру А4 формата, са маргинама од 20mm. Проред основног текста је подешен на 1 ред (*single line*). Рад садржи укупно 17 табела и 3 слике у основном тексту (без прилога). Текст рада је подељен на следеће целине: Увод (стр. 1-16), Метод истраживања (стр. 17-27), Резултати (стр. 27-37), Дискусија (стр. 37-52), Ограничења и препоруке за будућа истраживања (стр. 52-53), Литература (стр. 54-58), која садржи 87 референци, и Прилози (стр. 59-69).

Предмет и циљ дисертације

Докторска дисертација Антонија Б. Јојића се бави провером присуства и испитивањем карактеристика надолазећег одраслог доба на узорку испитаника у Србији. Цефри Арнет је творац идеје о постојању развојног периода смештеног између 18. и 29. године живота,

које дели извесне карактеристике са адолесценцијом и одраслим добом, али садржи и аспекте који га чине квалитативно различитим од њих (Arnett, 2000). Арнет је то животно раздобље назвао надолазеће одрасло доба (НОД), описавши га као период експлорације идентитета, нестабилности и честих промена, фокусираности на себе, осећања неодређености, као и експериментисања и могућности (Arnett, 2000). Истраживања су указала да се развојна фаза НОД појављује у различитим поднебљима (САД, Азија, Европа, Јужна Америка), са варијацијама које одражавају културолошке и социоекономске специфичности државе у којој су прикупљени подаци (Arnett et al., 2014). Стога, предмет истраживања Антонија Јојића била је емпиријска потврда постојања НОД, као раздобља између адолесценције и одраслог доба, као и утврђивање психолошких и социоекономских индикатора тог раздобља, на узорку младих у Србији. У сврху идентификовања НОД као засебног развојног периода узорак је укључио испитанике од 16 до 35 година, како би се обухватили и адолесценти и млади одрасли, уз претпоставку да се испитаници узраста 19-28 година могу сврстати у засебан животно период, одн. надолазеће одрасло доба. У сврху подробнијег увида у специфичности развоја појединаца током периода НОД, истраживање је обухватило и димензије идентитета, аутономије и локуса контроле, уз додатни циљ испитивања односа наведених варијабли и индикатора НОД.

Први циљ овог истраживања било је идентификовање НОД као засебног периода између адолесценције и одраслог доба, на узорку испитаника из Србије. Затим, додатни циљ било је утврђивање профила особа у надолазећем одраслом добу на основу димензија које је дефинисао Арнет, као и социоекономских индикатора, тј. утврђивање која комбинација Арнетових димензија и социоекономских индикатора најбоље описује особе у НОД у Србији. Постављена је претпоставка да ће утврђени индикатори надолазећег одраслог доба бити најизраженији у раздобљу између 19. и 28. године живота, одн. да ће бити мање изражени и у адолесценцији и у одраслом добу.

Други циљ овог истраживања било је испитивање повезаности Арнетових димензија, социоекономских индикатора надолазећег одраслог доба и димензија идентитета, аутономије и локуса контроле. Постављена је претпоставка да варијабле идентитета, аутономије у доношењу одлука и локуса контроле обухватају значајне психолошке аспекте надолазећег одраслог доба, па да у комбинацији са социоекономским индикаторима диференцирају испитанике који себе доживљавају као одрасле особе од испитаника који се могу сврстати у период надолазећег одраслог доба.

Основне хипотезе

У складу са предметом и циљевима истраживања, теоријском основом и претходним истраживањима, постављене су следеће хипотезе:

X1.С обзиром на експлоративну природу истраживања, претпоставка је да се може говорити о постојању надолазећег одраслог доба као периода који се разликује од адолесценције и одраслог доба. Још специфичније, претпостављамо да се путем Арнетових димензија надолазећег одраслог доба може описати период између адолесценције и одраслог доба и на узорку младих особа у Србији, узраста од 19 до 28 година (Arnett et al., 2014)

X2.Арнетове димензије биће кључне за разликовање адолесценције од периода надолазећег одраслог доба, док ће, уз ове димензије, одређени социоекономски индикатори (академски/радни статус, партнерска веза/брачни статус, број деце,

финансијска независност, стамбено питање - самосталан живот/живот са родитељима) бити значајни за диференцијацију надоласећег одраслог доба и одраслог доба (Arnett, 2004)

X3. Мања израженост индикатора надоласећег одраслог доба је предиктор зрелијег идентитета (израженија опредељеност, нижи степен експлорације), вишег степена аутономије (интерна мотивација у доношењу одлука), као и унутрашњег локуса контроле (Geldhof et al., 2017; Waterman, 1999; Lefcourt, 1984).

X4. Већа израженост индикатора надоласећег одраслог доба је предиктор мање зрелог идентитета (израженија експлорација, нижи степен опредељености), нижег степена аутономије (екстерна мотивација у доношењу одлука), као и спољашњег локуса контроле (Nelson & McNamaraBarry, 2005; Lefcourt, 1984).

Опис садржаја дисертације

У уводном делу кандидат представља теоријску залеђину и претходна истраживања са конструктима који представљају предмет дисертације (редом: надоласеће одрасло доба, идентитет, аутономија и локус контроле). Свака од целина подразумева: опис кључних идеја аутора релевантних теорија, као и инспирације и порекла њихових опсервација и претпоставки; осврт на сличности и разлике са сродним конструктима и на даљи развој полазних идеја; представљање критика на рачун представљених теорија и контрааргумената за исте; осврт на постојећа истраживања релевантна за предмет и циљеве дисертације.

Предмет, циљеви и хипотезе истраживања су јасно дефинисани. Метод истраживања, узорак и варијабле, процедура прикупљања и обраде података, као и коришћени инструменти и пратеће анализе, детаљно и јасно су приказани у раду.

У делу рада у коме су приказани резултати најпре су представљене и продискутоване карактеристике узорка и разлике између испитаника према социоекономским, одн. социодемографским варијаблама. Поређене су категорије испитаника дефинисане у складу са њиховом самопроценом актуелног животног периода (да ли себе сврставају међу адолесценте, одрасле или као "негде између" адолесценције и одраслог доба). Затим, приказане су и описане утврђене разлике између група самопроцене узрасног периода према индикаторима НОД и димензијама идентитета, аутономије и локуса контроле (језгровит приказ и опис резултата мултиваријационе анализе коваријансе). Након тога, приказани су и прокоментарисани резултати дискриминативне анализе, одн. приказ функција и варијабли (димензије НОД, идентитета, аутономије и локуса контроле) које у највећој мери доприносе диференцијацији група самопроцене узрасног периода. На крају, представљени су резултати мултипле регресионе анализе на основу којих је размотрен однос између индикатора НОД и димензија идентитета, аутономије и локуса контроле. Резултати статистичких анализа су пропраћени релевантним графичким приказом (табеле, слике).

Дискусија је јасно и логично структурисана у складу са дефинисаним предметом, циљевима и хипотезама истраживања. Резултати су поређени са налазима претходних истраживања, а затим су размотрени и у контексту специфичности актуелног истраживања и узорка. Дискусија је прогредирала у складу са испројектованом грађом, развијајући се у смеру успостављања односа између конструката на интегрисан и целовит начин. Најпре су продискутовани резултати у сврху одговарања на кључна

питања истраживања, да би затим дискурс растао према разматрању шире слике путем повлачења паралели и успостављања веза са другим, релевантним резултатима. Након дискусије, представљен је осврт на (методолошка) ограничења спроведеног истраживања, уз препоруке за њихово превазилажење и сугестије о потенцијалним смеровима будућих испитивања.

Остварени резултати и научни допринос дисертације

Први циљ истраживања је у највећој мери потврђен – потврђено је постојање дистинктивног развојног периода између адолесценције и одраслог доба, који се може опсервирати путем Арнетових димензија, социодемографских варијабли, као и појединих димензија идентитета и аутономије. Најпре, факторска анализа је у највећој мери потврдила валидност IDEA упитника који представља операционализацију индикатора НОД (Reifman et al, 2007). Другим речима, потврђено је присуство дефинисаних димензија НОД на узорку испитаника у Србији, са извесним одступањима од оригиналне поставке. Између испитаника који себе сврставају међу одрасле и испитаника који себе смештају ”негде између” адолесценције и одраслог доба (НОД испитаници) су потврђене разлике у очекиваном смеру на неколико индикатора НОД, као и на појединим димензијама идентитета и аутономије. Манифестација индикатора НОД (и димензија идентитета, аутономије и локуса контроле) је прокоментарисана у контексту социоекономских и културолошких специфичности нашег поднебља. Сва одступања од постављених хипотеза протумачена су из различитих углова, уз предлоге за превазилажење опсервираних ограничења у будућим истраживањима. Нису утврђене значајне разлике између НОД испитаника и испитаника који себе сврставају у раздобље адолесценције. Нису утврђене значајне разлике између група самопроцене узрасног периода на димензијама локуса контроле.

По питању другог циља истраживања - претпостављени односи између индикатора НОД и димензија идентитета, аутономије и локуса контроле су делимично потврђени. У оквиру предикторског модела сачињеног од димензија НОД, одређени индикатори су ”испредњачили”. Преостали индикатори НОД су показали скромније доприносе варијанси на димензијама идентитета, аутономије и локуса контроле. Свеукупно, можемо констатовати да већу израженост појединих карактеристика НОД (Нестабилност, Неодређеност, Експлорација идентитета) заиста прати мање изражен доживљај аутономије, као и испољенији индикатори мање зрелог идентитета (мање изражена опредељеност, израженија експлорација) и израженије димензије екстерног локуса контроле. Резимираћемо да је претпостављени однос индикатора НОД и димензија идентитета, аутономије и локуса контроле у одређеној мери потврђен, али да је јачина утврђених веза у највећем броју случајева умерена.

На крају, резултати дискриминативне анализе су потврдили претпоставку да се испитаници у различитим узрасним раздобљима могу диференцирати на основу димензија НОД, идентитета, аутономије и локуса контроле.

Научни допринос дисертације кандидата А. Јојића представља потврду постојања дистинктивног развојног периода надоласећег одраслог доба на узорку испитаника у Србији. Присуство димензија НОД које је дефинисао Џефри Арнет је у највећој мери потврђено, а за одступања од оригиналне поставке су понуђена смислена објашњења уз промишљене препоруке за начине на који се уочена дискрепанца може разумети и испитати у будућности. У вези са тим, валидност IDEA скале је потврђена (у највећој мери). Такође, кроз разматрање разлика између група самопроцене узрасног периода према димензијама НОД, идентитета, аутономије и локуса контроле, расветљене су специфичности у функционисању и самопроцени испитаника који себе сврставају у

НОД или у одрасло доба. Уз наведене резултате, разматрање односа индикатора НОД и димензија идентитета, аутономије и локуса контроле, пружило је подробнији увид у специфичности карактеристика раздобља НОД и њихове повезаности са појединим аспектима функционисања и развоја појединца на путу од адолесценције ка одраслом добу.

Закључак

Докторска дисертација кандидата Антонија Б. Јојића на насловом *Надолазеће одрасло доба у Србији: улога идентитета, аутономије и локуса контроле* представља оригинално и самостално научно дело којим су у целости испуњени циљеви и задаци наведени у одобреној пријави докторске дисертације. Кандидат је у својој тези показао разумевање области која је предмет истраживања, критички приступио налазима досадашњих истраживања, брижљиво спровео обухватно прикупљање података и њихову обраду, и показао способност да добијене податке адекватно интегрише и интерпретира.

Имајући све изнето у виду, Комисија закључује да је дисертација (а) у целости у складу са одобреном пријавом, (б) представља оригинално и самостално научно дело и (в) да су се стекли услови за њену одбрану, те предлаже Наставно-научном већу Филозофског факултета да прихвати наше позитивно стручно мишљење и кандидату Антонију Б. Јојићу одобри јавну одбрану докторске дисертације "НАДОЛАЗЕЋЕ ОДРАСЛО ДОБА У СРБИЈИ: УЛОГА ИДЕНТИТЕТА, АУТОНОМИЈЕ И ЛОКУСА КОНТРОЛЕ".

У Београду,
13.11.2024.

Комисија:

Др Ивана Степановић Илић, ванредни професор,
Универзитет у Београду,
Филозофски факултет

Др Ирена Стојковић, редовни професор,
Универзитет у Београду,
Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију

Др Никола Петровић, доцент,
Универзитет у Београду,
Филозофски факултет